

<https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2026-69-02>
УДК 930.25:[378.4.093.5:[930+902]](477.54-25)(091)«199/202»

Ольга Вовк

кандидатка історичних наук

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Майдан Свободи, 4, 61022, Харків, Україна

Email: o.i.vovk@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1991-4385>

РОЗВИТОК АРХІВОЗНАВСТВА НА КАФЕДРІ ІСТОРІОГРАФІЇ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА АРХЕОЛОГІЇ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ НАПРИКІНЦІ ХХ — У ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена комплексній характеристиці діяльності кафедри історіографії, джерелознавства та археології історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна у сфері архівознавства протягом кінця ХХ — першої чверті ХХІ ст. Проаналізовано ключові напрями роботи співробітників: викладацьку, науково-дослідницьку, науково-організаційну, громадську та популяризаційну. Підкреслено важливу роль архівознавства у підготовці фахових істориків. Розкрито історію функціонування кафедри як випускової за архівознавчою спеціальністю, включаючи опис загальних та спеціальних профільних курсів, а також систему студентських практик. Наголошено, що, попри нещодавні зміни в номенклатурі спеціальностей, які вивели архівну освіту з безпосереднього зв'язку

Як цитувати: Вовк О. Розвиток архівознавства на кафедрі історіографії, джерелознавства та археології Харківського університету наприкінці ХХ — у першій чверті ХХІ століття. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2026. Вип. 69. С. 27–47. <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2026-69-02>

How to cite: Vovk O. Archival Science at the Department of Historiography, Source Studies, and Archaeology of Kharkiv University, Late 20th to First Quarter of the 21st Centuries. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series History*. 2026. No. 69. PP. 27–47. <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2026-69-02> (In Ukrainian)

© Вовк О., 2026

 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

з історичною, кафедра залишається базовою для викладання архівознавчих курсів та проведення практик, організації міжнародних освітніх поїздок та студентських обмінів. Наведено перелік архівних організацій-партнерів, з якими кафедра взаємодіє вже не одне десятиліття. Схарактеризовано публікаційну активність професорсько-викладацького складу кафедри у сфері архівознавства, відзначено сприяння в науковому пошуку молодих учених з цієї тематики. Значну увагу приділено діяльності кафедри в умовах повномасштабної війни, її внеску у збереження культурної (зокрема архівної) спадщини, а також поповнення архівних фондів. Відзначено участь співробітників кафедри в роботі дорадчих органів центральних та місцевих архівів, а також їх діяльності у професійних громадських організаціях. Показано, як викладачі та студенти долучалися до відзначення Дня працівників архівних установ через організацію виставок архівних документів та проведення тематичних круглих столів. Узагальнено, що кафедра утвердилася як потужний архівознавчий осередок не лише на регіональному, а й на загальноукраїнському рівні.

Ключові слова: архівознавство, Харків, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, історія освіти, історія науки, краєзнавство, культурна спадщина.

Найстаріша в Україні кафедра історичного профілю, побудована за дисциплінарним принципом, від початку своєї діяльності була орієнтована, зокрема, і на розвиток архівознавства. Цьому сприяв потужний склад науково-педагогічних співробітників. Так, наприклад, І. Л. Шерман, який очолював кафедру в період 1972–1984 рр., ще у 1930-х рр. був директором Центрального історичного архіву стародавніх актів УРСР.

Питання розвитку архівознавчого напрямку кафедри вже неодноразово порушували у спеціалізованих публікаціях. Наприклад, було здійснено огляд викладання архівознавства на кафедрі протягом 1964–2006 рр. (Zajtsev, Pavlova 2006), проаналізовано значення практичних занять у системі підготовки архівістів (Pavlova 2014b), а також вивчено дослідницьку складову в галузі дисциплін джерелознавчого циклу (зокрема архівознавства) у період 1990–2014 рр. (Ivaschenko, Kras'ko 2015).

Метою цієї статті є комплексна характеристика діяльності колективу кафедри історіографії, джерелознавства та археології в галузі

архівознавства в період незалежності України у форматі інституційного кейс-стаді, зокрема за такими напрямами, як викладацька, науково-дослідницька та науково-організаційна, громадська й популяризаційна діяльність. За рамки цього дослідження винесена археографічна діяльність співробітників кафедри, яка становить окремий і значний напрям роботи, висвітлений у низці окремих публікацій (Pavlova, Pikalov 2012; Kudelko, Yankul 2024; Posokhov 2024). З огляду на обсяг статті та необхідність детальної фіксації багаторічного досвіду, ця розвідка фокусується виключно на діяльності кафедри історіографії, джерелознавства та археології ХНУ імені В. Н. Каразіна. Порівняння та співвіднесення її досвіду з діяльністю аналогічних кафедр інших українських (Vojtsekhivs'ka, Paliienko 2019) та зарубіжних (Eastwood 1988) університетів є важливим та окремим завданням, що заслуговує спеціальної публікації.

Джерельна база дослідження зумовлена поставленою метою. Для характеристики освітнього складника діяльності кафедри були залучені нормативно-правові акти загальнодержавного рівня, а також кафедральні програми спецкурсів та методичні рекомендації. Науково-організаційну та громадську діяльність кафедри дозволяють простежити щорічні звіти про роботу історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна та програми наукових заходів. Кадровий потенціал кафедри демонструють біобібліографічні довідники. Діяльність кафедри в умовах сучасних викликів репрезентують повідомлення з вебсайтів та соціальних мереж кафедри, історичного факультету та Каразінського університету, а також установ-партнерів.

Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціально-історичних методів. Історико-генетичний метод дав змогу простежити досліджувану проблематику в хронологічній динаміці. Історико-типологічний метод дозволив розподілити напрацювання співробітників кафедри на три основні категорії (викладацька, науково-дослідницька, науково-організаційна), що полегшило процес їх подальшого дослідження. Історико-системний метод дав змогу поглянути на архівознавчу діяльність кафедри як на підсистему більш загальної системи розвитку архівознавчої освіти, що склалася в Україні на початку ХХІ ст.

У системі підготовки кваліфікованого історика архівознавство посідає важливе місце. Принаймні фахівець (незалежно від своєї наукової спеціалізації) має оволодіти основами архівної евристики, щоб бути спроможним зібрати повну та репрезентативну джерельну базу — основу будь-якого історичного дослідження. Саме тому курс «Основи архівознавства» викладають усім студентам історичних факультетів класичних університетів. Від початку існування кафедри цю дисципліну викладала Є. П. Шаталіна, з початку 1970-х рр. — Б. П. Зайцев, з середини 2000-х рр. — О. Д. Каплін, від 2024 р. — О. І. Вовк.

Однак для фахівця з вищою історичною освітою архівні установи є також і потенційним місцем працевлаштування. Наприклад, з кінця 1960-х рр. до початку 1990-х рр. на роботу в ДАХО поступило 19 випускників історичного факультету Харківського університету (Zajtsev, Pavlova 2006, 185). Тому архівознавчий курс формував не лише теоретичні знання, а й практичні вміння, необхідні для роботи в архівній сфері.

Зі здобуттям Україною незалежності на порядку денному постало нагальне завдання підготовки архівних кадрів. З цією метою були накреслені шляхи стратегічного бачення розвитку архівознавчої освіти, що охоплювали питання змісту, форми й методів організації навчання майбутніх фахівців (Kalakura 1997). Відповідно до цього з середини 1990-х рр. підготовку архівістів розгорнули кілька вишів у різних містах України. Зокрема, 1995 р. спеціальність «Архівознавство» була відкрита в Харківському університеті.

Навчальна програма нової спеціальності передбачала значне розширення діапазону профільних курсів. Наприклад, станом на 2006 р. на кафедрі для студентів спеціальності «Архівознавство» викладали такі спеціальні курси, як «Історія архівної справи в Україні» (Б. П. Зайцев), «Теорія й методика архівної справи», «Актуальні проблеми архівної справи» (обидва — О. Д. Каплін), «Документознавство» (В. В. Петровський), «Діловодство» (О. Г. Павлова,

В. Ю. Іващенко), «Археографія» (О. Г. Павлова)¹. В подальші роки викладачі кафедри читали також спецкурси «Наукова інформація в архівній справі» (С. І. Посохов), «Проблеми менеджменту в архівній справі» (В. Ю. Іващенко), «Архіви в сучасному світі» (О. Д. Каплін), «Комп'ютерна техніка в архівній справі», «Реставрація і консервація документів» (обидва — О. Г. Павлова) тощо². Аналіз змісту цих курсів та балансу між їх теоретичним і практичним складниками є важливим дослідницьким завданням, яке, однак, виходить за межі цієї статті через обмеженість її обсягу та заслуговує на окреме ґрунтовне дослідження.

Важливу роль у підготовці архівістів відігравали не лише лекційні та семінарські, а й практичні заняття, які організовували безпосередньо в профільних установах. До них належали ДАХО, ЦДНТА України, а також відділи рідкісних видань і рукописів та архівні підрозділи бібліотек, музеїв і науково-дослідних установ Харкова, таких як ЦНБ ХНУ імені В. Н. Каразіна, Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка, Харківський художній музей, Харківська філія Національного науково-дослідного реставраційного центру України (Pavlova 2014b).

Для закріплення здобутих теоретичних знань важливе місце відводилося і практикам. Кафедра протягом десятиліть була базовою на історичному факультеті для проведення музейно-архівної практики. Її першим керівником був Б. П. Зайцев, у період 1985–2007 рр. практикою керував С. М. Куделко, від 2008 р. — О. Г. Павлова. Також протягом 1990–2000-х рр. діяла навчальна архівна практика, якою керував спершу Б. П. Зайцев, а згодом — О. Д. Каплін (Zajtsev, Pavlova 2006, 185).

За час існування спеціальності «Архівознавство» на історичному факультеті було підготовлено близько 200 фахівців, чимало з яких надалі пов'язали професійне життя зі сферами архівістики та діловодства

---

¹ Архівознавство та археологія: програми спецкурсів та методичні рекомендації / уклад. О. Г. Павлова, О. Є. Шабельська; наук. ред. С. І. Посохов. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. 124 с.

² Історики Харківського університету: біобібліографічний довідник (1905–2013 рр.) / уклад. О. М. Богдашина, В. І. Бутенко, С. Б. Глибицька та ін.; відп. ред. С. І. Посохов. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 284 с.

в державних, комунальних і приватних структурах. Серед випускників кафедри можна назвати М. А. Балишева (випуск 2006 р.) — доктора історичних наук, старшого дослідника, директора ЦДНТА України; В. В. Бездрабко (випуск 1994 р.) — докторку історичних наук, професорку, завідувачку кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності КНУКіМ, провідну наукову співробітницю відділу архівознавства УНДІАСД; О. Б. Вовк (випуск 1997 р.) — начальницю відділу давніх актів Центрального державного історичного архіву України у м. Київ та інших відомих спеціалістів галузі. Особливе місце серед випускників кафедри належить О. О. Федоренку (1985–2023) — випускнику 2012 р., головному спеціалісту відділу забезпечення збереженості документів, обліку та довідкового апарату ДАХО, старшого солдата стрілецького взводу у складі 128 окремої гірсько-штурмової Закарпатської бригади, який загинув на Донеччині при виконанні бойового завдання³.

У 2015 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 266 була оновлена номенклатура спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти в Україні. Відповідно до цього нормативно-правового акта спеціальність 032 «Історія та археологія» була віднесена до галузі знань 03 «Гуманітарні науки», а спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» — до галузі знань 02 «Культура і мистецтво»⁴. Таке рішення, яке вивело архівну освіту на периферію історичної освіти й натомість об'єднало її з бібліотечною — дотичною за формою, але принципово відмінною за змістом, — спричинило неоднозначну реакцію української професійної спільноти (Bezdrabko 2017, 130–131). Фахівці відзначали,

³ До дня захисників і захисниць України. Державний архів Харківської області: вебсайт. Дата оновлення: 29.09.2023. URL: http://archives.kh.gov.ua/?page_id=25096 (дата звернення: 03.05.2025); Пам'яті загиблого захисника України. Державний архів Харківської області: вебсайт. Дата оновлення: 28.08.2024. URL: http://archives.kh.gov.ua/?page_id=25974 (дата звернення: 03.05.2025).

⁴ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29.04.2015 р. № 266. Верховна Рада України: вебсайт. Дата оновлення: 29.04.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF/ed20150429#Text> (дата звернення: 15.04.2025).

що запорукою успішного розвитку української архівної освіти є її гармонізація відповідно до міжнародних класифікаторів освітніх спеціальностей зі збереженням при цьому багаторічних національних традицій. Зокрема, наголошувалося на необхідності збереження двох усталених раніше моделей фахової освіти: історико-архівної та соціокомунікаційної (Bezdrabko 2017, 146). Однак ця позиція не була врахована під час подальших змін у класифікації. І хоча відповідно до оновленої номенклатури спеціальностей, затвердженої у 2024 р., спеціальності В9 «Історія та археологія» та В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» об'єднані в одну галузь знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»⁵, окреслені вище проблеми залишаються актуальними.

Попри закриття спеціальності «Архівознавство» (що, безперечно, мало негативний вплив на загальний рівень спеціалізованих знань у майбутніх фахівців), кафедра історіографії, джерелознавства та археології залишилася на історичному факультеті базовою для читання лекційних курсів і проведення практик архівознавчого спрямування.

Кафедра продовжує розробляти та оновлювати робочі програми відповідних курсів, а також видавати нові публікації методичного характеру. Наприклад, у 2022 р. навчально-методичний посібник «Музейно-архівна виробнича практика студентів історичних факультетів університетів» (автори — С. М. Куделко та О. Г. Павлова) був удостоєний диплома 22-ї університетської Виставки-конкурсу навчальної та наукової літератури⁶.

---

⁵ Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» від 30.08.2024 р. № 1021. Верховна Рада України: вебсайт. Дата оновлення: 30.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#n15> (дата звернення: 15.04.2025).

⁶ Відзнака для авторів навчальної літератури. Кафедра історіографії, джерелознавства та археології Історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: вебсайт. Дата оновлення: 01.09.2022. URL: <http://historiography.karazin.ua/news/vidznaka-dlya-avtoriv-navchalnoi-literaturi> (дата звернення: 20.05.2025).

На заняття* до студентів факультет запрошує фахівців з архівних установ. Наприклад, у жовтні 2024 р. начальниця відділу використання інформації документів ЦДНТА України Г. С. Голубкіна прочитала для студентів гостьову лекцію з дисципліни «Основи архівознавства», присвячену темі «Організація роботи державних архівів». За допомогою віртуальних засобів вона «провела» студентів приміщеннями архіву, розповіла їм про напрями роботи його основних підрозділів, продемонструвала зразки архівних документів, звернула увагу на особливості їх зберігання і технології оцифрування⁷.

Разом з традиційними формами навчання запроваджуються й нові формати освітньої діяльності. Наприклад, у квітні 2013 р. студенти й молоді науковці кафедр історії України та історіографії, джерелознавства та археології вперше взяли участь в Об'їзді архівів Польщі, організованому Університетом Марії Кюрі-Скłodовської у Любліні. Керівницею проекту від української сторони стала професорка кафедри історії України Каразінського університету Л. Ю. Посохова, а від польської — професор А. Горак (Rachkov et al. 2013). Загалом відбулося 8 об'їздів (2013–2019 рр., 2023 р.), під час яких учасники відвідали архівні установи та музеї Любліна, Варшави, Кракова, Сандомира, Радома, Кельце, Торуня та інших міст Польщі.

Важливим напрямом міжнародної діяльності кафедри стали навчальні обміни. Зокрема, 14 липня 2023 р. студентка 4 курсу А. Шевелева розпочала навчання за програмою Еразмус+ в Університеті Марії Кюрі-Скłodовської у Любліні на кафедрі архівістики історичного факультету⁸.

---

* З весняного семестру 2019/2020 н. р. заняття в ХНУ імені В. Н. Каразіна відбуваються в дистанційному форматі майже без перерв: спочатку через пандемію COVID-19, а потім у зв'язку з повномасштабною російською агресією.

⁷ Відбулася лекція-екскурсія з архівознавства на базі організації-стейкхолдера. Історичний факультет Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: вебсайт. Дата оновлення: 22.10.2024. URL: <https://history.karazin.ua/news/1874-Vidbulasya-lekciya-ekskursiya-z-arhivoznavstva-na-bazi-organizacii-steykholdera> (дата звернення: 20.05.2025).

⁸ Хроніка подій на історичному факультеті за 2023 р. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2024. Вип. 65. С. 319.

Одним з пріоритетів кафедри було й залишається сприяння науковій роботі студентів і молодих науковців. Наприклад, у грудні 2006 р. група вчених кафедри у складі професора С. І. Посохова, професора С. М. Куделка й випускника 2006 р. М. А. Балишева здобула грант університетського Фонду фундаментальних, прикладних і пошукових науково-дослідницьких робіт на здійснення циклу заходів зі збереження, впорядкування та наукового дослідження архіву астрономічної династії Струве⁹. У подальшому тему, яку М. А. Балишев досліджував ще студентом кафедри, він розвинув у кандидатській і докторській дисертаціях.

Варто відзначити, що на Міжнародній краєзнавчій конференції молодих учених, яка від 1983 р. щорічно відбувається на історичному факультеті й у проведенні якої кафедра історіографії, джерелознавства та археології бере максимально активну участь, періодично організовують секції, присвячені ролі архівів у вивченні локальної та регіональної історії¹⁰.

Співробітники кафедри опублікували низку наукових праць, присвячених питанням теорії і методики роботи з архівними документами (Zajcev 2007 та ін.), а також дослідженню складу та змісту архівних документів за тематичним (Karlin, Sergeev 2006 та ін.), фондівим (Posokhov, Reznikova 2004 та ін.) та інституційним принципами (Gnezdilo, Zajcev 2004 та ін.). Вони також виступали рецензентами наукових видань з історії і теорії архівної справи

---

⁹ Історичний факультет. Хроніка подій. 2006 рік. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2007. № 762. Вип. 39. С. 398.

¹⁰ Програма XXXII Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Наука і освіта у краєзнавчому вимірі», присвяченої 210-й річниці заснування Харківського університету. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 22 с.; Програма XXXIII Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Історія посвяченності у локальному вимірі», присвяченої 100-річчю з дня народження П. Т. Тронька. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 24 с.; Програма XXXV Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Краєзнавство у вимірах сучасної науки (до 90-річчя з дня народження Б. П. Зайцева)». Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 21 с.; Програма XLII Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Традиції та актуальні завдання краєзнавства в Україні (до 220-річчя заснування Каразінського університету)». Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. 32 с.

(Kudelko 2014 та ін.), авторами узагальнювальних статей в довідково-енциклопедичних виданнях (Pavlova 2014a).

Від 2018 р. діяльність кафедри більшою мірою була орієнтована на питання дослідження, охорони та використання культурної спадщини, зокрема архівної. Цей напрям набув особливої актуальності після початку повномасштабного вторгнення російської армії на територію України в лютому 2022 р., що безпосередньо вплинуло на тематику наукових досліджень кафедри. Наприклад, у межах проекту «Місто і війна. Руйнування, збереження і переосмислення культурної спадщини великих міст Південно-Східної України в період російської військової агресії», який реалізовували протягом 2022 р. за підтримки Програми вивчення сучасної України Канадського інституту українських студій Альбертського університету, досліджували, зокрема, проблеми архівної спадщини¹¹.

У серпні – листопаді 2024 р. О. І. Вовк працювала над проектом «Українсько-польська співпраця з порятунку культурної спадщини в період російської військової агресії», що здобув підтримку Центру діалогу імені Юліуса Мєрошевського (Польща). У процесі виконання проекту було зібрано 8 аудіоінтерв'ю з керівниками і співробітниками структурних підрозділів органів місцевого самоврядування, науково-дослідних інституцій, архівів, музеїв та бібліотек Харкова. Матеріали були передані на постійне зберігання до ЦДНТА України, де у межах фонду 251 «Усноісторичні документи з історії науки і техніки» був сформований спеціальний комплекс документів (Vovk 2025).

Варто підкреслити, що в умовах війни співробітники кафедри виступали не сторонніми спостерігачами, а безпосередніми учасниками порятунку культурної спадщини. Зокрема, від квітня 2022 р. С. І. Посохов, С. М. Куделко та О. І. Вовк за дорученням Харківської міської ради здійснювали координаційну взаємодію з архівами, музеями, бібліотеками та іншими профільними інституціями в Харкові, що дало

---

¹¹ Місто і війна. Руйнування, збереження і переосмислення культурної спадщини великих міст Південно-Східної України в період російської військової агресії. Дослідницька ініціатива CityFace: вебсайт. URL: <https://cityface.org.ua/projectheritage.html> (дата звернення: 20.06.2025).

змогу оперативно зібрати інформацію про першочергові потреби цих установ культури. У результаті протягом 2022–2024 рр. у межах партнерської взаємодії Харківської міської ради й Муніципалітету Варшави до Харкова надійшло декілька траншів гуманітарної допомоги. Наприклад, у серпні 2022 р. ДАХО і ЦДНТА України отримали бензинові електрогенератори, а Архів ХНУ імені В. Н. Каразіна — протипожежну тканину¹². У листопаді 2024 р. до ЦДНТА України надійшли зарядні станції та сонячні панелі, які в умовах вимкнення електроенергії зможуть підтримати сталу діяльність установи¹³.

Досвід співробітників кафедри був презентований на авторитетних наукових форумах. Наприклад, 5–7 квітня 2023 р. у межах офіційного візиту до Харкова головної зберігачки фондів Національного архіву Швеції Й. Фріс-Маркевич та генеральної директорки Національного музею військової історії Швеції Г. Ронлунд відбувся Міжнародний круглий стіл «Актуальні питання архівної та музейної справи в умовах військового стану». На заході була представлена спільна доповідь Є. С. Рачкова та О. І. Вовк «Проект “Місто і війна”: дослідження та захист міської культурної спадщини в умовах війни»¹⁴.

Проблематика збереження архівних фондів посідала важливе місце і в низці профільних заходів, організованих спільними зусиллями кафедри історіографії, джерелознавства та археології й ЦДНТА України. Наприклад, у червні 2023 р. відбувся круглий стіл «Проблеми

---

¹² Надійшла допомога для збереження музейних, архівних та бібліотечних фондів. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна: вебсайт. Дата оновлення: 15.08.2022. URL: <https://karazin.ua/news/nadiishla-dopomoha-dlia-zberezhennia-muzeinykh-arkhivnykh-t/> (дата звернення: 16.04.2025).

¹³ Центральний державний науково-технічний архів України. Дякуємо за гуманітарну допомогу! Центральний державний науково-технічний архів України: Facebook. Дата оновлення: 04.12.2024. URL: <https://www.facebook.com/archiv.gov.ua/posts/pfbid035UC4tm9BDhLrFEY6QyhUad9VEHm334964U7NdAwkyLUTsfsU7frGKAVcxTTFcBXtI> (дата звернення: 16.04.2025).

¹⁴ Зустріч з провідними архівістами та музейниками Швеції. Кафедра історіографії, джерелознавства та археології Історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: вебсайт. Дата оновлення: 07.04.2023. URL: <http://historiography.karazin.ua/news/zustrich-z-providnimi-arhivistami-ta-muzeynikami-shvetsii> (дата звернення: 05.05.2025).

формування та збереження української історичної пам'яті в умовах війни: регіональний вимір», присвячений Міжнародному дню архівів¹⁵. У вересні 2023 р. відбулася відкрита дискусія «Проблеми збереження української культурної спадщини під час воєнного стану», до якої долучився Голова Державної архівної служби України А. В. Хромов¹⁶. У червні 2024 р. в межах Міжнародного тижня архівів працював круглий стіл «Особові фонди вчених в архівних, музейних та бібліотечних установах України: проблеми формування, забезпечення збереженості та особливості введення до наукового обігу», присвячений 55-річчю ЦДНТА України¹⁷.

Варто згадати також про Луцьовські читання, які від 2010 р. щороку проводять з ініціативи кафедри. Цей науковий захід, що традиційно має музезнавче спрямування, у березні 2025 р. дещо розширив свою проблематику і був присвячений темі «Музейні, бібліотечні та архівні сховища: історія, виклики сьогодення та інновації»¹⁸.

Взаємодія кафедри з архівними установами має давній та багатомірний характер. Вона здійснюється не лише в навчальній та нау-

---

¹⁵ Участь у круглому столі до Міжнародного дня архівів. Кафедра історіографії, джерелознавства та археології Історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: вебсайт. Дата оновлення: 14.06.2023. URL: <http://historiography.karazin.ua/news/uchast-u-kruglomu-stoli-do-mijnarodnogo-dnya-arhiviv> (дата звернення: 05.05.2025).

¹⁶ Відкрита дискусія «Проблеми збереження української культурної спадщини під час воєнного стану». Кафедра історіографії, джерелознавства та археології Історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: вебсайт. Дата оновлення: 14.09.2023. URL: <http://historiography.karazin.ua/news/vidkrita-diskusiya-problemi-zberejennya-ukrainskoi-kulturnoi-spadchini-pid-chas-voennogo-stanu> (дата звернення: 05.05.2025).

¹⁷ Круглий стіл «Особові фонди вчених в архівних, музейних та бібліотечних установах України». Кафедра історіографії, джерелознавства та археології Історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: вебсайт. Дата оновлення: 14.06.2024. URL: <http://historiography.karazin.ua/news/krugliy-stil-osobovi-fondi-vchenih-v-arhivnih-muzeynih-ta-bibliotечnih-ustanovah-ukraini> (дата звернення: 05.05.2025).

¹⁸ XVI Луцьовські читання. Кафедра історіографії, джерелознавства та археології Історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: вебсайт. Дата оновлення: 27.03.2025. URL: <http://historiography.karazin.ua/news/XVI-lunovski-chitannya> (дата звернення: 15.05.2025).

ковій площинах, але й у межах безпосередньої участі співробітників кафедри в актуальних процесах архівного життя Харківщини. Наприклад, тривалий час А. І. Епштейн очолював Харківське відділення Спільки архівістів. Протягом багатьох років С. І. Посохов входив до колегії ДАХО, А. І. Епштейн та С. М. Куделко — до науково-методичної ради ДАХО. Станом на червень 2025 р. С. І. Посохов і С. М. Куделко є членами науково-методичної ради ЦДНТА України, О. Г. Павлова — науково-методичної ради ДАХО, О. І. Вовк — колегії ДАХО.

Документи Б. П. Зайцева та А. І. Епштейна на початку ХХІ ст. були передані на зберігання до ДАХО, де сформований особовий фонд «Видатні історики Харківщини». Також частина з них потрапила до Музею історії ХНУ імені В. Н. Каразіна, де був створений окремий фонд.

Окремою сторінкою в історії кафедри є участь її співробітників та студентів у святкуванні Дня працівників архівних установ. В Україні це професійне свято було запроваджене 1999 р., і вже на першу церемонію його відзначення була запрошена делегація історичного факультету Харківського університету на чолі з тодішнім деканом С. І. Посоховим (Hnizdylo, Zajtsev 2004, 57–58).

У подальші роки доброю традицією стало проведення «виставки одного дня» з документів із фондів архівних установ Харкова. Перша така виставка була реалізована 24 грудня 2003 р. на історичному факультеті¹⁹. Від 2006 р. такі виставки щорічно відбувалися в Музеї історії Харківського університету. Наприклад, у 2006 р. діяла виставка «Особові архівні фонди», де експонували документи з фондів ДАХО, відділу рідкісних видань та рукописів ЦНБ та Архіву ХНУ імені В. Н. Каразіна²⁰. У 2008 р. виставка мала назву «З історії реклами у Харкові». Тоді ж була відбулася презентація книги Л. Г. Шульги «Начерк історії Державного архіву Харківської області (за спогадами колишнього ди-

---

¹⁹ Історичний факультет. Хроніка подій. 2003 рік. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2004. № 633. Вип. 36. С. 350.

²⁰ Історичний факультет. Хроніка подій. 2006 рік. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2007. № 762. Вип. 39. С. 398.

ректора архіву)»²¹. Тема виставки 2010 р. — «Харків та університет в роки революцій, громадянської війни (1918–1920 рр.) та реорганізації освіти», на ній були презентовані документи з фондів Музею історії, відділу колекцій рідкісних видань та рукописів ЦНБ ХНУ імені В. Н. Каразіна і ДАХО²². У 2011 р. відбулася виставка «“Увага! Показує Харків”»: з історії харківського телебачення за матеріалами ДАХО, ЦДНТА України та Харківської обласної державної телерадіокомпанії»²³. Виставка 2012 р. мала назву «“A minus ad majus”»: конспекти розповідають» і включала документи з фондів Музею історії та відділу колекцій рідкісних видань та рукописів ЦНБ ХНУ імені В. Н. Каразіна²⁴. У 2013 р. була відкрита виставка «Харківський університет у символах та емблемах»²⁵.

Від 2014 р. традиція святкування Дня працівника архівних установ на історичному факультеті зазнала певної трансформації: виставки архівних документів стали поєднуватися з проведенням круглих столів. Зокрема, 24 грудня 2014 р. було організовано круглий стіл «Актуальні проблеми сучасних архівів» і відкрита виставка «Ювілейні історії Харківського університету»²⁶. У 2015 р. відбувся круглий стіл «Проблеми архівної комунікації», у якому взяли участь представники

---

²¹ Хроніка подій на історичному факультеті ХНУ імені В. Н. Каразіна у 2008 р. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2009. № 852. Вип. 41. С. 375.

²² Іващенко В. Ю. Хроніка подій на історичному факультеті у 2010 р. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2011. № 965. Вип. 43. С. 273.

²³ Іващенко В. Ю. Хроніка подій на історичному факультеті в 2011 р. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2012. № 1005. Вип. 45. С. 301.

²⁴ Хроніка подій на історичному факультеті в 2012 р. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2013. № 1087. Вип. 47. С. 346.

²⁵ Хроніка подій на історичному факультеті в 2013 р. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2014. № 1117. Вип. 48. С. 312.

²⁶ Хроніка подій на історичному факультеті в 2014 р. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2015. № 1145. Вип. 50. С. 304.

ЦДНТА України, ДАХО та Архіву ХНУ імені В. Н. Каразіна²⁷. У 2016 р. був організований круглий стіл «Інформаційні технології в архівній справі» і відкрита виставка «Солодка історія Харкова: за матеріалами архіву Харківської бісквітної фабрики, ДАХО та ЦДНТА України»²⁸. Надзвичайно важливо, що до організації всіх згаданих заходів активно залучалися студенти кафедри історіографії, джерелознавства та археології. Це сприяло поглибленню їхньої професійної підготовки і давало змогу безпосередньо взаємодіяти з представниками архівних установ — майбутніми роботодавцями.

З переходом на дистанційну форму навчання в Харківському університеті святкові проєкти з нагоди Дня працівників архівних установ також стали відбуватися в онлайн-форматі. Зокрема, у 2022 р. була оприлюднена презентація «Ми любимо архіви», що являла собою добірку фотографій, які відображали ключові моменти взаємодії з архівними установами в навчальному процесі²⁹. Презентація, оприлюднена 2024 р., мала назву «Війна. Архіви. Кафедра» і була присвячена діяльності кафедри в галузі архівознавства в умовах повномасштабної війни³⁰.

Отже, наприкінці ХХ — у першій чверті ХХІ ст. співробітники кафедри історіографії, джерелознавства та археології здійснювали активну діяльність у галузі архівознавства. Вона охоплювала підготовку фахівців для архівної сфери, проведення наукових

---

²⁷ Хроніка подій 2015 р. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2016. Вип. 51. С. 209.

²⁸ Хроніка подій 2016 р. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2017. Вип. 53. С. 232.

²⁹ Привітання з Днем працівників архівних установ України. Кафедра історіографії, джерелознавства та археології Історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: вебсайт. Дата оновлення: 23.12.2022. URL: <http://historiography.karazin.ua/news/privitannya-z-dnem-pratsivnikiv-arhivnih-ustanov-ukraini2022> (дата звернення: 18.04.2025).

³⁰ Вітаємо з Днем працівників архівних установ! Кафедра історіографії, джерелознавства та археології Історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: вебсайт. Дата оновлення: 24.12.2024. URL: <http://historiography.karazin.ua/news/vitamo-z-dnem-pratsivnikiv-arhivnih-ustanov> (дата звернення: 18.04.2025).

досліджень, співпрацю з архівними установами у складі дорадчих органів, експертну, громадську та популяризаційну роботу. Динаміка співвідношення між цими напрямками в різні роки була неоднорідною, однак жоден з них не відходив на другий план. Підсумовуючи, можна констатувати, що кафедра історіографії, джерелознавства та археології зарекомендувала себе як потужний архівознавчий осередок не лише на Харківщині, але й у масштабах усієї України. Саме ця багатовимірність, що полягає в тісній інтеграції освітньої, наукової та громадської роботи, і сформувала безперервну традицію діяльності кафедри у справі збереження та популяризації архівної спадщини.

Список літератури / References

Bezdrabko V. V. Arkhivna osvita v Ukraini: tradytsii j tendentsii. *Ukrains'kyj istorychnyj zhurnal* [Ukrainian Historical Journal]. 2017. No. 3. S. 129–147. (In Ukrainian)

Бездрабко В. В. Архівна освіта в Україні: традиції й тенденції. *Український історичний журнал*. 2017. № 3. С. 129–147.

Eastwood T. Nurturing Archival Education in the University. *The American Archivist*. 1988. Vol. 51. No. 3. PP. 228–252. <https://www.doi.org/10.17723/aarc.51.3.qgk71605x660gm85>.

Gnezdilo O. S., Zajcev B. P. Opisanie arhiva imperatorskogo Har'kovskogo universiteta 1900 g. *Kharkivs'kyj istoryohrafichnyj zbirnyk* [Kharkiv Historiography Collection]. 2004. Vyp. 7. S. 174–182. (In Russian)

Гнездило О. С., Зайцев Б. П. Описание архива императорского Харьковского университета 1900 г. *Харківський історіографічний збірник*. 2004. Вип. 7. С. 174–182.

Hnizdylo O. S., Zajtsev B. P. Vidznachennia v Kharkovi profesijnoho sviata pratsivnykiv arkhivnykh ustanov. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia «Istoriia»* [The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series History]. 2004. No. 633. Vyp. 36. S. 53–59. (In Ukrainian)

Гніздило О. С., Зайцев Б. П. Відзначення в Харкові професійного свята працівників архівних установ. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2004. № 633. Вип. 36. С. 53–59.

Ivaschenko V. Yu., Kras'ko O. I. Doslidzhennia v haluzi dzhereleznavstva, arkhivoznavstva ta spetsial'nykh istorychnykh dystsyplin na istorychnomu fakul'teti Kharkivs'koho universytetu. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia «Istoriia»* [The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series History]. 2015. No. 1145. Vyp. 50. S. 134–144. (In Ukrainian)

Івашенко В. Ю., Красько О. І. Дослідження в галузі джерелознавства, архівознавства та спеціальних історичних дисциплін на історичному факультеті Харківського університету. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2015. № 1145. Вип. 50. С. 134–144.

Kalakura Ya. S. Suchasna kontsepsiia arkhivovnavchoi osvity. *Ukrains'ke arkhivovnavstvo: istoriia, suchasnyj stan ta perspektyvu: naukovi dopovidi Vseukrains'koi konferentsii*, 19–20 lystopada 1996 r. U 2 ch. Ch. 1. Kyiv, 1997. S. 42–48. (In Ukrainian)

Калакура Я. С. Сучасна концепція архівознавчої освіти. *Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: наукові доповіді Всеукраїнської конференції*, 19–20 листопада 1996 р. У 2 ч. Ч. 1. Київ, 1997. С. 42–48.

Kaplin A. D., Sergeev I. P. Dokumenty Gosudarstvennogo arhiva Har'kovskoj oblasti kak istochnik po istorii vzaimootnoshenij mezhdru gosudarstvennoj vlast'ju i ljuteranami v Ukraine (XIX — 30-e gg. XX vv.). *Pivdennyj arkhiv: Istorychni nauky* [Southern Archive: Historical Sciences]. 2006. Vyp. 22. S. 97–103. (In Russian)

Каплин А. Д., Сергеев И. П. Документы Государственного архива Харьковской области как источник по истории взаимоотношений между государственной властью и лютеранами в Украине (XIX — 30-е гг. XX вв.). *Південний архів: Історичні науки*. 2006. Вип. 22. С. 97–103.

Kudelko S. M. Arkhivy SShA u istorychnomu rozvytkovi ta na suchasnomu etapi istorii (Retsenzii na knyhu: Arkhivy i arkhivna sprava Spoluchenykh Shtativ Ameryky: istoriia ta orhanizatsiia / L. L. Levchenko. Mykolaiv: Ilion, 2013. 1204 s.). *Istorychnyj arkhiv: naukovi studii* [Historical Archive: Scholarly Studies]. 2014. Vyp. 12. S. 205–208. (In Ukrainian)

Куделко С. М. Архіви США у історичному розвитку та на сучасному етапі історії (Рецензія на книгу: Архіви і архівна справа Сполучених Штатів Америки: історія та організація / Л. Л. Левченко. Миколаїв: Іліон, 2013. 1204 с.). *Історичний архів: наукові студії*. 2014. Вип. 12. С. 205–208.

Kudelko S. M., Yankul O. M. Seriia «Dzhereloznavchi zoshyty»: ohliad materialiv (do 60-richchia kafedry istoriohrafii, dzhereloznavstva ta arkeolohii). *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia «Istoriia»* [The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series History]. 2024. Vyp. 66. С. 236–246. <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2024-66-11>. (In Ukrainian)

Куделко С. М., Янкул О. М. Серія «Джерелознавчі зошити»: огляд матеріалів (до 60-річчя кафедри історіографії, джерелознавства та археології). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2024. Вип. 66. С. 236–246. <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2024-66-11>.

Pavlova O. H. Arkhivna sprava na Kharkivsychyni. *Kharkivsychyna: entsyklopedychnyj slovnyk / redkol.: S. I. Posokhov (holova) ta in.; red. K. V. Astakhova, S. M. Kudelko, V. O. Kulikov, D. M. Chornyj*. Kharkiv: Zoloti storinky, 2014. S. 17–18. (In Ukrainian)

Павлова О. Г. Архівна справа на Харківщині. *Харківщина: енциклопедичний словник / редкол.: С. І. Посохов (голова) та ін.; ред. К. В. Астахова, С. М. Куделко, В. О. Куліков, Д. М. Чорний*. Харків: Золоті сторінки, 2014. С. 17–18.

Pavlova O. H. Praktychni zaniattia v systemi pidhotovky arkhivistiv: z dosvidu roboty istorychnoho fakul'tetu KhNU imeni V. N. Karazina. *Suchasnyj stan ta problemni pytannia strakhovoho fondu dokumentatsii, perspektyvy rozvytku ta vzaiemodii: tezy dopovidej VI naukovo-tekhnichnoi konferentsii, m. Kharkiv, 22–23 travnia 2014 r.* Kharkiv, 2014. S. 68–69. (In Ukrainian)

Павлова О. Г. Практичні заняття в системі підготовки архівістів: з досвіду роботи історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. *Сучасний стан та проблемні питання страхового фонду документації, перспективи розвитку та взаємодії: тези доповідей VII науково-технічної конференції, м. Харків, 22–23 травня 2014 р.* Харків, 2014. С. 68–69.

Pavlova O. H., Pikalov V. H. Arkheohrafichna diial'nist' vchenykh istorychnoho fakul'tetu Kharkivs'koho universytetu u druhij polovyni XX st. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Istoriia»* [The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series History]. 2015. No. 1005. Vyp. 45. S. 239–249. (In Ukrainian)

Павлова О. Г., Пікалов В. Г. Археографічна діяльність вчених історичного факультету Харківського університету у другій половині XX ст. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2015. № 1005. Вип. 45. С. 239–249.

Posokhov S. I. Pro realizatsiiu arkheohrafichnoho proiektu «Kharkivskiy universytet (1941–1945 rokiv) u spohadakh joho vykladachiv ta vykhovantsiv». *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Istoriia»* [The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series History]. 2024. Vyp. 66. С. 247–256. <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2024-66-12>. (In Ukrainian)

Посохов С. І. Про реалізацію археографічного проєкту «Харківський університет (1941–1945 років) у спогадах його викладачів та вихованців». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2024. Вип. 66. С. 247–256. <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2024-66-12>.

Posokhov S. I., Reznikova V. V. Fond Kharkivs'koi konsystorii oblasnoho derzhavnogo arkhivu: sklad ta napriamy doslidzhen'. *Istoriia Ukrainy. Malovidomi imena, podii, fakty* [History of Ukraine: Little-Known Names, Events, Facts]. 2004. Vyp. 25. S. 112–117. (In Ukrainian)

Посохов С. І., Резнікова В. В. Фонд Харківської консисторії обласного державного архіву: склад та напрями досліджень. *Історія України. Маловідомі імена, події, факти*. 2004. Вип. 25. С. 112–117.

Rachkov Ye. S., Bondarenko H. A., Lisnenko S. V., Chukhlij S. O. Ob'izd arkhiviv Pol'schi ukrains'kymy ta pol's'kymy molodomy naukovtsiamy (arkhivy, biblioteky ta muzei Varshavy, Krakova, Liublina ta Sandomyra). *Aktual'ni problemy vitchyznianoї ta vsesvitnoi istorii* [Current Issues in National and World History]. 2013. Vyp. 16. S. 252–254. (In Ukrainian)

Рачков Є. С., Бондаренко Г. А., Лісненко С. В., Чухлій С. О. Об'їзд архівів Польщі українськими та польськими молодими науковцями (архіви, бібліотеки та музеї Варшави, Кракова, Любліна та Сандомира). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*. 2013. Вип. 16. С. 252–254.

Vovk O. Ukrains'ko-pol's'ka spivpratsia z poriatunku kul'turnoi spadshyny pid chas rosij's'koi zbrojnoї ahresii (na pryklady Kharkova). *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia «Istoriia»* [The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series History]. 2025. Vyp. 67. S. 241–267. <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2025-67-13>. (In Ukrainian)

Вовк О. Українсько-польська співпраця з порятунку культурної спадщини під час російської збройної агресії (на прикладі Харкова). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2025. Вип. 67. С. 241–267. <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2025-67-13>.

Vojtsekhivs'ka I. N., Paliienko M. H. Arkhivoznavcha shkola Kyivs'koho universytetu: tradytsii ta perspektyvy rozvytku. *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine]. 2019. No. 4. С. 42–60. (In Ukrainian)

Войцехівська І. Н., Палієнко М. Г. Архівознавча школа Київського університету: традиції та перспективи розвитку. *Архіву України*. 2019. № 4. С. 42–60.

Zajcev B. P. Nauchnaja kritika arhivnyh dokumentov. *Kharkivs'kyj arkhivist*. 2007. No. 2. S. 24–28. (In Russian)

Зайцев Б. П. Научная критика архивных документов. *Харківський архівіст*. 2007. № 2. С. 24–28.

Zajtsev B. P., Pavlova O. H. Vykladannia arkhivoznavstva na kafedri istoriohrafii, dzhereloznavstva ta arkeolohii Kharkivs'koho universytetu (1964–2006). *Metodychnyj visnyk istorychnoho fakul'tetu* [Methodological Bulletin of the Faculty of History]. 2006. No. 5. S. 183–190. (In Ukrainian)

Зайцев П., Павлова О. Г. Викладання архівознавства на кафедрі історіографії, джерелознавства та археології Харківського університету (1964–2006). *Методичний вісник історичного факультету*. 2006. № 5. С. 183–190.

Список скорочень

ДАХО — Державний архів Харківської області
КНУКіМ — Київський національний університет культури і мистецтв
УНДІАСД — Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства
ХНУ імені В. Н. Каразіна — Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ЦДНТА України — Центральний державний науково-технічний архів України
ЦНБ — Центральна наукова бібліотека

Olha Vovk

Candidate of History

V. N. Karazin Kharkiv National University

4 Svobody Sq., 61022, Kharkiv, Ukraine

Email: o.i.vovk@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1991-4385>

ARCHIVAL SCIENCE AT THE DEPARTMENT OF HISTORIGRAPHY, SOURCE STUDIES, AND ARCHAEOLOGY OF KHARKIV UNIVERSITY, LATE 20th TO FIRST QUARTER OF THE 21st CENTURIES

The paper surveys the work of the Department of Historiography, Source Studies, and Archaeology at the Faculty of History of V. N. Karazin Kharkiv National University in the field of archival science during the late 20th and first quarter of the 21st centuries. The author considers such key areas as teaching, research and its organization, and popularization. The importance of archival science for the training of professional historians is underscored. The paper discusses the role of the department as a graduating authority for the specialization in archival science, describing its general and specialized course offerings and the system of student practical training. It is emphasized that, despite the recent changes in the nomenclature of specializations that separated education in archival science and history, the department remains the base for teaching courses in archival science, managing hands-on training and internships, and organizing study trips abroad and student exchanges. The paper lists the partner archival organizations the department

has been working with for the past several decades and surveys the publication activity of the department's research and teaching staff in the field of archival science, with a focus on support and encouragement for young researchers. Particular attention is given to the operation of the department during the ongoing Russian-Ukrainian War, and to its contribution to the preservation and further enlargement of archival heritage. The author notes the participation of members of the department in the work of advisory bodies consulting central and local archives, as well as their service in professional associations. The paper describes the regular involvement of the teaching staff and students in events marking the Day of Archival Workers through the organization of exhibitions of archival documents and thematic round tables. It is argued that the department has established itself as a powerful center of archival science not only at the regional, but also at the national level.

Keywords: archival science, V. N. Karazin Kharkiv National University, archival institutions, history of education, history of science, local history, cultural heritage.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису. Крім того, автор повністю дотримувався етичних норм, зокрема щодо уникнення плагіату, фальсифікації даних і дублювання публікацій. У роботі не використано ресурси штучного інтелекту.

Conflict of Interest

The author declares the absence of any conflict of interest regarding the publication of this manuscript. In addition, the author has fully adhered to ethical standards, including the avoidance of plagiarism, data falsification, and redundant (duplicate) publication.

No artificial intelligence tools were used in the preparation of this work.

Дата першого надходження статті до видання: 03.01.2026.

Date of the article's initial submission to the Journal: 03.01.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.02.2026.

Date of acceptance of the article for publication after peer review: 25.02.2026.

Дата публікації: 20.03.2026.

Date of publication: 20.03.2026.